

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefon dyżurny: 21-34-34
Telex: 816-436

BS/116/41/90

OPINIE O POLITYCE ZAGRANICZNEJ RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Komunikat z badań

Warszawa, kwiecień 1990 r.

W przeprowadzonym w lutym '90 sondażu¹ interesowały nas między innymi opinie społeczeństwa o polityce zagranicznej obecnych władz polskich oraz odczucia i oczekiwania co do optymalnych kierunków współpracy międzynarodowej.

Ponieważ koniunktury w polityce zagranicznej zmieniają się szybciej niż przykładowo w gospodarce, należy przypomnieć kontekst, w jakim realizowana była nasza ankieta². Dominowała wtedy tematyka polsko-niemiecka i zakrojona na szeroką skalę akcja dyplomatyczna Polski w sprawie jej udziału w konferencji "2 + 4", która zaczęła przynosić właśnie wtedy pierwsze efekty. Oczywiście trudno powiedzieć, jak wielkie znaczenie miały one dla oceny polityki zagranicznej RP przez naszych respondentów. Faktem jest natomiast uznanie przez zdecydowaną większość, że dobrze służy ona społeczeństwu i jest zgodna z jego interesami (tab. 1).

Tabela 1

w procentach

Odpowiedzi na pytanie: <i>Czy, Pana(i) zdaniem, prowadzona obecnie przez władze polityka zagraniczna dobrze służy społeczeństwu i jest zgodna z jego interesami?</i>	Respondenci według terminów badań		
	X '87	X '88	II '90
Zdecydowanie tak	9,5	4,3	19,7
Raczej tak	63,8	51,0	60,9
Raczej nie	16,7	32,8	10,5
Zdecydowanie nie	3,6	5,6	1,3
Trudno powiedzieć	5,4	5,6	7,5
	73,3	55,3	80,6
	20,3	38,4	11,8

Jak widać, polityka zagraniczna obecnych władz ma notowania niespotykane w dotychczasowych badaniach CBOS, pomimo że dziedzina ta zawsze miała stosunkowo wysokie oceny. Szcze-

¹ Badanie "Świat wokół nas" (3) - zrealizowane w lutym '90 na ogólnopolskiej 1500-osobowej reprezentatywnej próbie dorosłej ludności.

² W aneksie przytoczono tytuły artykułów z pierwszej strony "Gazety Wyborczej" z 19-26.II. '90.

gólnie wyraźna jest różnica w stosunku do roku 1988, okresu zmiany rządu Messnera na rząd Rakowskiego.

Minister spraw zagranicznych, Krzysztof Skubiszewski, dla większości ankietowanych jest osobą zbyt mało znaną, by mogli określić swój stosunek do niego, lecz wśród tych, którzy go znają, zdecydowanie dominują ufający mu.

Odpowiedzi na pytanie: *Jaki jest Pana(i) stosunek do osoby ministra spraw zagranicznych, Krzysztofa Skubiszewskiego?*

	w %
Mam do niego zaufanie	26,9
Nie ufam mu	2,2
Nie znam go na tyle, aby to określić	57,4
Trudno powiedzieć	13,5

Respondenci uważają, że największy wpływ na polską politykę zagraniczną powinni mieć: premier i minister spraw zagranicznych, a w dalszej kolejności: Sejm, Senat, prezydent i L.Wałęsa (tab. 2).

Tabela 2

w procentach

Osoby i instytucje	Odpowiedzi na pytanie: <i>Jaki wpływ na politykę zagraniczną powinien mieć, Pana(i) zdaniem:</i>				
	bardzo duży	znaczny	niewielki	w zasadzie żaden	trudno powiedzieć
Premier T.Mazowiecki	61,6	31,9	3,1	0,3	3,0
Minister spraw zagranicznych Krzysztof Skubiszewski	61,5	31,4	2,6	0,6	3,9
Sejm	41,3	34,6	11,2	3,5	9,4
Senat	33,5	35,9	14,4	5,3	10,8
Prezydent W.Jaruzelski	30,1	32,9	20,2	8,2	8,5
Przewodniczący NSZZ "Solidarność" L.Wałęsa	22,5	29,2	24,0	17,8	6,5

Postulowano zacieśnienie współpracy głównie z wysoko rozwiniętymi krajami Zachodu, z tym że Japonia - dotychczas pierwsza na naszej liście - straciła swą pozycję na rzecz

krajów bliższych Polsce geograficznie i kulturowo (tab. 3³), pozostając jednak nadal na wysokiej, trzeciej pozycji.

Tabela 3

w procentach

Odpowiedzi na pytanie: <i>Z którymi z wymienionych niżej krajów powinniśmy zacieśnić współpracę, aby poprawić naszą sytuację?</i>	Respondenci według terminów badań		
	X'87	X'88	II'90
USA	77,3 (2)	89,5 (2)	94,8 (1)
Wielka Brytania	40,9 (8)	86,3 (3)	89,0 (2)
Japonia	85,9 (1)	92,1 (1)	88,4 (3)
Francja	49,3 (5)	83,2 (4)	88,1 (4)
Szwecja	-	79,1 (6)	83,2 (5)
Włochy	41,9 (7)	72,3 (8)	81,7 (6)

Uwagę zwraca spektakularny spadek zainteresowania współpracą z państwami niemieckimi. W przypadku NRD łatwo to wytłumaczyć perspektywą rychłej likwidacji tego państwa, ale spadek zainteresowania współpracą z RFN można wyjaśnić chyba tylko kontrowersjami wokół uznania naszej zachodniej granicy. Stosunek Polaków do Niemców jest przedmiotem odrębnego komunikatu⁴, dlatego też w tym miejscu ograniczymy się do stwierdzenia, że państwa niemieckie stanowią - według naszych respondentów - największe zagrożenie dla Polski i pokoju na świecie; ankietowani deklarują do nich najchłodniejszy stosunek (tab. 3 aneksu).

W odpowiedzi na otwarte pytanie: *Co w polskiej polityce zagranicznej należałoby, Pana(i) zdaniem, przede wszystkim zmienić?*

53,8% respondentów nie postulowało żadnych zmian. W tej grupie znalazło się 32% tych, którzy nie wyrazili opinii, 8,6% tych, którzy nie czują się w tym sprawach kompetentni, 0,4% tych, którzy nie widzą możliwości prowadzenia lepszej polityki zagranicznej i 12,7% tych, którzy uważają, że polityka

³ Pełny zestaw odpowiedzi na to pytanie zamieszczono w tabeli 1 aneksu.

⁴ "Polacy wobec kwestii niemieckiej". Marzec 1990 r.

zagraniczna rządu jest na tyle dobra, iż nie wymaga żadnych zmian. W odpowiedziach pozostałych dominowały: poczucie niskiej rangi Polski w świecie, obawy przed zjednoczeniem Niemiec oraz obawy i nadzieje wokół nawiązania przez Polskę nowych kontaktów gospodarczych. Pełny rozkład odpowiedzi na to pytanie zamieszczamy w zestawieniu 1 aneksu.

W końcu lutego Polacy nadal silnie, choć w mniejszym stopniu niż w latach ubiegłych, opowiedzieli się za pozostaniem Polski w Układzie Warszawskim (tab. 4).

Tabela 4

w procentach

Odpowiedzi na pytania:	Respondenci według terminów badań		
	X'87	X'88	II'90
Gdyby odbyło się powszechne głosowanie nad dalszą przynależnością Polski do Układu Warszawskiego, to głosował(a)by Pan(i):			
za pozostaniem w nim	70,2	65,9	60,7
za wystąpieniem z niego	26,6	31,8	30,9
trudno powiedzieć	2,9	2,2	8,3
Jeżeli za wystąpieniem, to czy Polska powinna pozostać:			
neutralna	22,4	25,9	16,2
związać się militarnie z blokiem państw zachodnich	3,3	4,2	10,2
trudno powiedzieć	0,7	0,2	1,5

Zwraca uwagę fakt, że pomimo spadku zainteresowania pozostaniem w Układzie Warszawskim, nie nastąpił wzrost wypowiedzi za wystąpieniem z niego. Jednakże ci, którzy chcą wystąpienia z UW, obecnie znacznie częściej, niż w latach poprzednich, chcą wstąpienia do NATO.

Zwrot ku Zachodowi wyraźnie jest widoczny w odpowiedziach na pytanie otwarte: *Po doświadczeniach lat minionych, które państwa zaliczył(a)by Pan(i) do prawdziwych sojuszników Polski?* (tab. 4 aneksu). ZSRR stracił w tej kategorii przodownictwo na rzecz USA, które wymieniane są ponad trzykrotnie częściej

niż w 1988 i czterokrotnie częściej niż w 1987 roku. Na państwa należące do Układu Warszawskiego wskazuje się o połowę rzadziej, a na państwa NATO trzy razy częściej niż w 1988 roku. Poza USA spektakularny wzrost zanotowały także Francja i Wielka Brytania. Można powiedzieć, że - według naszych respondentów - prawdziwymi sojusznikami Polski są: koalicja antyhitlerowska i Węgry, z tym że po raz pierwszy więcej ankietowanych wymienia ZSRR w gronie państw, których Polska powinna się obawiać niż w gronie jej sojuszników (tab. 4 aneksu).

Trzeba przy tej okazji zaznaczyć, że dla prawie 1/3 respondentów Polska jest krajem pozbawionym prawdziwych przyjaciół, natomiast tylko 2,5% uważa, że nie ma państw, których powinniśmy się obawiać⁵. Wrogami Polski są agresorzy z września 1939 roku - Niemcy (uważa tak 87,9%⁶ respondentów!) i ZSRR (24,5%).

Jeśli chodzi o kwestie gospodarcze, to większość osób ankietowanych sądzi, że przynależność Polski do RWPG jest dla niej niekorzystna i byłaby zadowolona, gdyby RWPG została rozwiązana, z tym że ponad połowa nie zajmuje w tej ostatniej kwestii stanowiska.

Odpowiedzi na pytanie: *Czy, Pana(i) zdaniem, udział Polski w Radzie Wzajemnej Pomocy Gospodarczej przynosi nam:*

	w %
same korzyści	2,0
więcej korzyści niż strat	12,6
tyle samo korzyści co strat	37,9
więcej strat niż korzyści	33,1
same straty	3,8
trudno powiedzieć	10,4

⁵ Odpowiedzi na pytanie otwarte: *Których państw Polska powinna się najbardziej obawiać?*

⁶ 30% wskazuje na RFN, 20 - na NRD, a 54,9 - na Niemcy, czy też zjednoczone Niemcy. Zamieszczona w tekście liczba nie jest sumą tych kategorii, lecz informuje, jaki odsetek ankietowanych podał co najmniej jedną z tych kategorii.

Odpowiedzi na pytanie: *Gdyby postanowiono, że RWPG zostanie roz-
wiązana, to przyjąłby(ęłaby) Pan(i) tę wiadomość jako:*

	w %
dobrą	35,0
złą	10,4
byłoby to Panu(i) obojętne	27,4
trudno powiedzieć	27,1

Prawie wszyscy wiedzący, co to jest EWG, chcą by Pol-
ska starała się o przyjęcie do niej.

Odpowiedzi na pytanie: *Czy Polska powinna starać się o przyjęcie
do EWG?*

	w %
Tak	80,5
Nie	2,9
Nie wiem co to za organizacja	13,3
Trudno powiedzieć	3,1

Blisko połowa ankietowanych opowiedziała się za polsko-
czesko-węgierską unią gospodarczą, a niespełna 10% - prze-
ciwko takiej unii.

Odpowiedzi na pytanie: *Mówi się o unii gospodarczej polsko-czesko-
węgierskiej. Czy opowiada się Pan(i):*

	w %
za taką unią	49,5
przeciw takiej unii	9,4
trudno powiedzieć	41,0

* * *

Reasumując, politykę zagraniczną prowadzoną przez wła-
dze polskie aprobuje większość społeczeństwa, i to znacznie
powszechniej niż w czasach, gdy krajem rządzili komuniści.
Widoczne jest duże zainteresowanie rozszerzeniem współpracy

ANEKS

Tabela 1

w procentach

Kraje	Z którymi z wymienionych krajów powinniśmy zacieśnić współpracę, aby poprawić naszą sytuację?		
	X'87	X'88	II'90
USA	77,3(2) ^{a)}	89,5(2)	94,8(1)
Wielka Brytania	40,9(8)	86,3(3)	89,0(2)
Japonia	85,9(1)	92,1(1)	88,4(3)
Francja	49,3(5)	83,2(4)	88,1(4)
Szwecja	-	79,1(6)	83,2(5)
Włochy	41,9(7)	72,3(8)	81,7(6)
Austria	-	77,8(7)	75,8(7)
Węgry	34,7(9)	63,8(10)	72,2(8)
Czechosłowacja	32,5(10)	51,5(14)	67,1(9)
RFN	53,2(3)	82,9(5)	66,6(10)
ZSRR	53,1(4)	59,7(11)	61,2(11)
Litwa	-	-	49,0(12)
Hiszpania	17,9(14)	53,0(13)	46,8(13)
Grecja	-	42,7(19)	39,8(14)
Jugosławia	24,4(12)	48,9(15)	37,2(15)
Izrael	8,7(18)	25,9(21)	36,2(16)
NRD	31,1(11)	56,5(12)	35,7(17)
Chiny	45,3(6)	70,7(9)	35,2(18)
Turcja	13,5(15)	44,6(17)	34,3(19)
Ukraina	-	-	31,1(20)
Bułgaria	19,2(13)	43,0(18)	28,7(21)
Rumunia	12,7(16)	21,4(22)	24,7(22)
Kuba	-	31,0(20)	14,6(23)

a) W nawiasie podano pozycję kraju ze względu na liczbę osób postulujących zacieśnienie współpracy.

Uwaga: w 1987 r. lista obejmowała 18 państw, a w 1988 r. - 22 państwa, (dotyczy tab. 1 i 2).

Tabela 2

w procentach

Kraje	Z którymi krajami powinniśmy ograniczyć współpracę?		
	X'87	X'88	II'90
Kuba	-	41,7(3) ^{a)}	57,9(1)
Rumunia	28,1(2)	53,0(1)	41,7(2)
NRD	12,1(8)	23,4(10)	40,8(3)
Ukraina	-	-	37,3(4)
Izrael	31,4(1)	45,9(2)	36,1(5)
Chiny	8,5(12)	13,7(14)	35,3(6)
Bułgaria	17,4(6)	33,1(4)	35,1(7)
ZSRR	23,8(3)	32,4(5)	31,7(8)
Turcja	20,6(4)	28,0(6)	28,7(9)
Jugosławia	10,9(10)	26,9(7)	27,1(10)
RFN	11,8(9)	10,5(15)	22,9(11)
Litwa	-	-	22,0(12)
Grecja	-	23,0(11)	21,9(13)
Hiszpania	6,8(15)	19,9(12)	18,4(14)
Czechosłowacja	13,4(7)	25,8(9)	14,7(15)
Węgry	9,9(11)	16,9(13)	10,8(16)
Austria	-	8,6(17)	6,5(17)
Włochy	5,0(16)	10,4(16)	5,9(18)
Francja	3,7(17)	6,4(20)	4,8(19)
Szwecja	-	6,8(18)	4,5(20)
Japonia	1,1(18)	2,8(22)	4,3(21)
Wielka Brytania	8,0(13)	6,7(19)	4,3(22)
USA	7,1(14)	5,8(21)	3,5(23)

a) W nawiasie podano pozycję kraju ze względu na liczbę osób postulujących ograniczanie współpracy.

Kraje	Średnia temperatura u- czuć wobec wybranych państw	Kraje	Średnia temperatura u- czuć wobec wybranych państw
USA	+28	ZSRR	+8
Włochy	+23	Bułgaria	+6
Francja	+22	Turcja	+6
Japonia	+22	Rumunia	+5
Wielka Brytania	+21	Ukraina	-1
Węgry	+20	Izrael	-2
Litwa	+14	Chiny	-5
Czechosłowacja	+11	Kuba	-6
Grecja	+11	RFN	-6
Hiszpania	+11	NRD	-11

Uwaga. W pytaniu prosiliśmy respondentów o określenie swojego stosunku do wskaza-
nych państw za pomocą termometru o skali od -50 do +50°C.

Tabela 4

w procentach

Sojusznicy Polski	Respondenci według terminów badań		
	X'87	X'88	II'90
USA	5,7(4) ^{a)}	6,7(3)	23,0(1)
ZSRR	45,7(1)	39,3(1)	18,3(2)
Francja	4,5(5)	4,9(5)	16,4(3)
Węgry	10,7(2)	9,6(2)	14,0(4)
Wielka Brytania	1,5(9)	2,5(6)	10,3(5)
Czechosłowacja	6,5(3)	5,5(4)	4,5(6)
Włochy	2,3(7)	1,2(9)	4,3(7)
Austria	1,7(8)	0,9(10)	2,3(8)
Szwecja	0,9	0,7	1,5(9)
RFN	1,5(9)	1,5(8)	1,0(10)
Rumunia	0,5	0,3	1,0(10)
NRD	3,3(6)	2,2(7)	0,3
Państwa należące do Ukła- du Warszawskiego (razem)	67,7	57,5	37,3
Państwa należące do NATO (razem)	17,3	18,4	56,5
Polska w ogóle nie ma so- juszników	23,3	31,0	31,7

a) W nawiasie podano pozycję państwa według wielkości odsetka respondentów wskazujących na "nie".

Zestawienie 1

Odpowiedzi na pytanie: "Co w polityce zagranicznej należałoby przede wszystkim zmienić?"

<u>Postulowane zmiany</u>	w %
Polityka otwarta, nastawiona na współpracę ze wszystkimi państwami, pokojowa	1,4
Ogólnie: lepsza polityka, konsekwentna, elastyczna, bardziej przemyślana	1,3
Polityka bardziej niezależna i samodzielna, polegać na sobie, większa pewność siebie	2,1
Stanowcza polityka, zdecydowanie bronić interesów Polski, ofensywna polityka, aktywna, więcej działać	3,8
Polityka zmierzająca do podniesienia i utrwalenia prestiżu i autorytetu Polski w świecie (bez pejoratywnych określeń na temat stanu obecnego)	1,6
Więcej godności i honoru, nie żebrać, nie podlizywać się, nie brać jałmużny, starać się być równoprawnym partnerem	3,9
Dążyć do pełnej suwerenności Polski	0,5
Dążyć do neutralności, nastawić się na neutralność	0,6
Zwiększyć współpracę z państwami spoza NATO i Układu Warszawskiego	0,2
Zwiększyć współpracę z byłymi państwami socjalistycznymi, z państwami socjalistycznymi - bez ZSRR	0,9
Większe zbliżenie z Zachodem - ogólnie, polityczne zbliżenie z Zachodem, reorientacja polityki ze Wschodu na Zachód	2,5
Zmiana sojuszników, znaleźć odpowiednich sojuszników, nowe sojusze (z wyjątkiem sojuszy gospodarczych)	2,1
Odłączenie się, zerwanie z ZSRR, ograniczenie zależności Polski od ZSRR, zmiana stosunków z ZSRR (bez stosunków gospodarczych)	1,7
Zmiana, zerwanie układów, stosunków gospodarczych z ZSRR	0,5
Utrzymać, zacieśnić współpracę z ZSRR, zmienić nastawienie społeczeństwa do ZSRR, pozostać w Układzie Warszawskim	1,9
Mniejsze zbliżenie z Zachodem, nie popadać w zależność od Zachodu	1,4
Mniej liczyć na wątpliwą pomoc Zachodu, innych krajów	0,6
Przestać pożyczać pieniądze, nie zaciągać nowych kredytów	1,8
Nie wyprzedawać Polski, nie dopuszczać kapitału zagranicznego do Polski, chronić majątek narodowy - bez konkretnego wskazania na państwa niemieckie	2,1
Zwiększyć kontrolę nad kapitałem zagranicznym w Polsce, zmniejszyć napływ kapitału zagranicznego do Polski	0,7

Współpraca gospodarcza, podpisać nowe, dobre kontrakty, zmiany w handlu, eksporcie i imporcie, opłatach celnych, większe zbliżenie gospodarcze z Zachodem, wystąpić z RWPG i wstąpić do EWG, nowe sojusze gospodarcze (z wyjątkiem inwestycji i przepływu kapitałów do Polski)	3,6
Zwiększyć napływ kapitału zagranicznego do Polski, skłonić zagranicznych inwestorów do inwestowania w Polsce, stworzyć, ujednolicić, poprawić odpowiednie przepisy	0,5
Stanowcza polityka wobec Niemiec, granicy na Odrze i Nysie, żądać własnego głosu w sprawach zjednoczenia Niemiec, ostrożnie traktować Niemców, nie ufać im, nie godzić się na neutralizację Niemiec, na zjednoczenie Niemiec	3,9
Nie uzależniać się od Niemiec, nie sprzedawać Niemcom majątku narodowego, nie wiązać się z kapitałem niemieckim	1,4
Żądać odszkodowań wojennych od Niemiec, odszkodowań za pracę Polaków w III Rzeszy	0,5
Żądać odszkodowań od ZSRR	0,2
Prowadzić politykę porozumienia z Niemcami	0,3
Zawrzeć pewne układy z sąsiadami, dobre stosunki z sąsiadami	0,7
Wzmocnić bezpieczeństwo kraju, także poprzez odpowiednie układy, sojusze	1,0
Więcej myśleć o gospodarce niż o polityce, krytyczne wypowiedzi na temat stanu polskiej gospodarki i poziomu życia	0,7
Najpierw zająć się sprawami wewnętrznymi, a dopiero potem myśleć o polityce zagranicznej, o innych państwach	0,2
Kadry, zmienić kadry w dyplomacji	3,5
Sprawy związane z ruchem turystycznym, większe możliwości podróżowania, popierać handel turystyczny	0,7
Sprawy Polaków przebywających za granicą, opieka nad Polakami za granicą	0,3
Rozszerzyć wymianę kulturalną i naukową	0,2
Wypowiedzi wskazujące na brak możliwości prowadzenia lepszej polityki zagranicznej	0,4
Wszystko zmienić, coś trzeba zmienić - ogólnie o potrzebie zmian	0,5
Nic, nie widzę potrzeby zmian, mam zaufanie do osób prowadzących polską politykę zagraniczną	12,7
Za wcześnie na ocenę, trzeba poczekać na wyniki	0,1
Nie interesuję się polityką, nie znam się na tym, pozostawiam to fachowcom	8,6
Trudno powiedzieć	32,0

Zestawienie 2

Tytuły z pierwszej strony "Gazety Wyborczej" z okresu 19-26.02.1990 r.

- 19.02 "Dwa plus pięć - kto za?"
- 20.02 "Czy będziemy graniczyć z NATO?"
- 21.02 "Gorbaczow o zjednoczeniu Niemiec" (w tekście zdanie Gorbaczowa: *"nienaruszalność granic (Polski) powinna być zagwarantowana"*)
- 22.02 /Węgry/ "Przez NATO do Europy?"
- "Mazowiecki: Bez dwuznaczności w sprawie granic"
- "Wałęsa: W sprawie sojusznika" (przedstawia pogląd, że ZSRR powinien doprowadzić nas do rozmów o zjednoczeniu Niemiec)
- 23.02 "Wałęsa z Havlem na Śnieżce"
- "Bońskie - nie", "Londyńskie - tak", "Baker - skonsultować", "Modrow dziwi się Kohlowi"
- "Polska - Węgry. Wspólnie do Europy"
- "Powrót zachodnich bankierów"
- 24.02 "Radzieckie - tak", "RFN podpisze po wyborach w NRD"
- "Rosjanie odchodzą z Czechosłowacji"
- "Litwa. Wybory pod ostrzałem?"
- 26.02 "Rzeczpospolita obronna" (podtytuł: "Polska pozostanie w Układzie Warszawskim dopóki nie powstanie skuteczniejszy system bezpieczeństwa w Europie")
- "Polska - Izrael" (zapowiada nawiązanie stosunków dyplomatycznych z Izraelem)